

KİTAP İNCELEMESİ / BOOK REVIEW

**THE RISE OF ENTREPRENEURIAL PARTIES IN EUROPEAN POLITICS,
HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L., & VODOVÁ, P., PALGRAVE MACMILLAN, 2020,
PP., 215, ISBN 978-3-030-41916-5**

Muhammet Ali YUNUS¹

¹Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, SBE, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Hatay,

muhammetaliyunus@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6431-789X

GELİŞ TARİHİ/RECEIVED DATE: 05.05.2025

KABUL TARİHİ/ACCEPTED DATE: 30.05.2025

Yunus, M. A. (2025). The rise of entrepreneurial parties in European politics, Hloušek, V., Kopeček, L., & Vodová, P., Palgrave Macmillan, 2020, pp., 215, ISBN 978-3-030-41916-5.

Aurum Sosyal Bilimler Dergisi, 10(1), 169-172.

The Rise of Entrepreneurial Parties in European Politics (Avrupa Siyasetinde Girişimci Partilerin Yükselişi), Çekyalı siyaset bilimciler Vít Hloušek, Lubomír Kopeček ve Petra Vodová tarafından kaleme alınmış, Avrupa siyasetinde yükselen girişimci partileri karşılaştırmalı bir şekilde inceleyen bir çalışmadır. Hloušek, siyasi partiler ve sistemler üzerine uzmanlaşmış, uzun yıllar Masaryk Üniversitesi'nde görev yapmış bir akademisyendir; Kopeček, karşılaştırmalı siyaset ve Çekya politikası üzerine çalışan bir profesördür; Vodová ise parti organizasyonları ve yerel yönetimler alanında araştırmalar yürüten bir siyaset bilimcidir. Yazarların bu alandaki kolektif uzmanlığı, kitapta sunulan dikkatli kavramsallaştırmalar ve kapsamlı vaka analizlerinde görülmektedir.

"The Rise of Entrepreneurial Parties in European Politics", Avrupa'da etkili olmaya başlayan yeni bir parti tipolojisini, girişimci partileri, incelemektedir. Girişimci partiler son otuz yılda geleneksel parti yapılarına hem bir alternatif hem de rakip olarak çıkmışlardır. Girişimci partiler, kurucu liderlerin iş dünyasındaki kaynaklarını ve yöntemlerini siyasete taşımasıyla şekillenmiştir. Bu bağlamda kitap, hem Orta-Doğu Avrupa hem de Batı Avrupa hem ülkelerinden örnekler sunarak, bu yeni parti tipolojisinin farklı siyasal ve ekonomik ortamlarda nasıl formlar aldığını sistematik bir şekilde incelemektedir. Bu doğrultuda çalışmanın temel amacı, girişimci partilerin ortaya çıkış dinamiklerini, organizasyon yapısını, işleyişlerini, yükseliş ve düşüşlerini ve demokrasi üzerindeki potansiyel etkilerini hem teorik ve hem de karşılaştırmalı bir düzlemde analiz etmektir.

Kitabın ilk bölümünde girişimci partilerin tanımı yapılmakta ve bu partilerin yükselişi analiz edilmektedir. Liberal demokrasilerde iş dünyası ile politika arasındaki yakın ilişkiyi ve girişimci partilerin yükselişini ele alır. Girişimci partiler, bir siyasi girişimcinin liderliğinde kurulan, iş dünyası mantığıyla yönetilen ve merkezîyetçi yapıya sahip partiler olarak sunulmaktadır. Gerek siyasi gerek ekonomik çıkarların birleştiği bu yapıların geleneksel parti formlarından önemli ölçüde farklılaştığı vurgulanır.

İkinci bölüm, girişimci partilerin tarihsel arka planına ve kuramsal temeline odaklanmaktadır. Avrupa'da yeni siyasi partilerin (özellikle 20. yüzyıl sonrası) yerleşik partiler tarafından nasıl dışlandığı vurgulanıyor. Bu partiler, toplumsal değişimler (seçmen davranışlarındaki dönüşüm, geleneksel parti sistemlerinin çözülmesi) ve siyasi girişimcilerin liderliğinde ortaya çıkıyor. İş dünyası ile siyasetin iç içe geçmesi (örneğin Donald Trump, Petro Poroşenko gibi figürler) girişimci partilerin yükselişini kolaylaştırıyor. Girişimci partiler, klasik kadro veya

kitle partilerinden ayrılarak, işletme mantığıyla işleyen, liderin kişisel kaynak ve karizmasına dayanan yapılar olarak tanımlanmaktadır. Belirli bir ideolojiye dayanmayan bu partiler seçmen taleplerine göre esnek ve hızlı bir şekilde söylem geliştirebilmektedir. Bu partilerde klasik parti yapılarındaki gibi güçlü bir üyelik kurumu yoktur. Partinin işleyişi genellikle profesyoneller tarafından yönlendirilmektedir. Özellikle kurucu liderin sahibi olduğu şirketlerin profesyonelleri parti içerisinde de etkin olabilmektedir. Bu partiler hafif örgütlü yapılarını medya ve iletişim kampanyaları ile tolere etmektedir. Özellikle girişimci partiler, ideolojik derinlikten çok piyasa araştırmalarına ve seçmen segmentlerine odaklanan kampanya stratejileri geliştirir. Seçmenleri birer “tüketici” olarak gören bu yapıların temel hedefi, seçim pazarında başarılı bir ürün (yani lider ve vaatler) sunmaktır. Özellikle bu partilerde liderin kendisi bir vaat ve bir politika setinin temsilcisi olarak pazarlanmaktadır. Kurucuların medyatik kişilikler olmaların partilerin düşük örgütlenmesini tolere edebilmektedir. Bunu temel bir çerçeve olarak kabul etmekle beraber girişimci partiler ülkelerin yapısına göre ve siyasi dinamiklere göre yeniden şekillenmektedir. Bu partiler, liderin iş dünyasıyla olan ilişkisine göre "firmalı" ve "firmsız" olmak üzere ikiye ayrılırken, örgütsel yapıları da üyelik düzeyi ve yerel teşkilatlanma bakımından çeşitlilik göstermektedir. Yazarlar sonraki bölümlerde bu alt türleri örnek vaka analizleri ile incelemektedirler.

Üçüncü bölümde, büyük işletmelere sahip siyasi girişimciler tarafından kurulan ve belirli düzeyde örgütlenmeye sahip partiler analiz edilir. Vaka çalışmaları olarak Forza Italia, Public Affairs, ANO, Litvanya İşçi Partisi ve Palikot Hareketi sunulur. Bu partilerin liderlerinin sahip olduğu ekonomik imparatorlukları nasıl politik güce dönüştürdüğü anlatılır. Berlusconi'nin medya gücü, Babiş'in “devleti bir firma gibi yönetme” anlayışı ve Palikot'un provokatif tarzı gibi örnekler, girişimci partilerin stratejik çeşitliliğini gösterir.

Dördüncü bölüm, firması olan fakat yapısal ve üyelik tabanlı olmayan partilere odaklanır. Team Stronach ve OLANO örnekleri bu bağlamda incelenir. Bu partilerde liderin ekonomik kaynakları güçlü olmakla birlikte, kurumsal yapının zayıf olduğu görülmektedir. Bu da partilerin kısa ömürlü olmasına sebep olur.

Beşinci bölümde, liderin ne bir firmaya ne de güçlü bir örgütsel yapıya sahip olmadığı partiler ele alınır. Hollanda'da Geert Wilders'ın liderliğindeki Özgürlük Partisi ve Çekya'daki Doğrudan Demokrasi Şafağı partileri incelenir. Bu yapılar, tek kişilik liderlik modeli ve ideolojik radikallikleriyle öne çıkar.

Altıncı bölüm, ekonomik sermayesi kısıtlı fakat örgütsel olarak güçlü girişimci partilere odaklanır. Norveç İlerleme Partisi, Kukiz'15 ve Özgürlük ve Doğrudan Demokrasi hareketleri bu kapsamda ele alınır. Yerel örgütlenmenin gücü ve karizmatik liderliğin bu tür partilerin başarısındaki belirleyici rolü vurgulanmaktadır.

Son bölümde, girişimci partilerin uzun ömürlü olup olamayacakları ve bu partilerin demokratik sisteme etkileri değerlendirilir. Forza Italia ve ANO gibi partilerin başarılı kurumsallaşma örnekleri sunduğu, buna karşılık Public Affairs ve Palikot Hareketi gibi örneklerin lider merkezli zayıflık nedeniyle çöktüğü belirtilir. Ayrıca, girişimci partilerin demokrasiye olası tehditleri özellikle kişisel çıkarların siyasete hâkim olması eleştirel biçimde tartışılır. Bu bağlamda yazarlar girişimci partileri üzerinden siyasi sistemlerin dönüşümünü ve girişimci partilerin sistem üzerindeki potansiyel etkilerini tartışmaktadır. Bu doğrultuda toplumda artan temsil krizi ve geleneksel partilere duyulan güvensizlik, girişimci partilerin yükselmesine zemin hazırlamaktadır. Bu partiler lider merkezli yapılarıyla iç demokrasiyi zayıflatmakta, karar alma süreçlerini dar bir çevreye indirgemektedir. Ekonomi ve siyasetin doğrudan iç içe geçtiği bu modelde, siyasi partiler ticari araçlara dönüşmekte, seçmen ise bir müşteri gibi görülmektedir. Bu durum demokrasinin şeffaflık, katılım ve denge-denetim gibi temel ilkelerini aşındırmaktadır. Çözüm olarak, iç demokrasiye yönelik yasal düzenlemeler ve ekonomi-siyaset ilişkisini dengeleyici mekanizmaların geliştirilmesi önerilmektedir.

Kitabın güçlü ve zayıf yönlerine bakıldığında girişimci partiler kavramı hem kuramsal hem de ampirik olarak net bir şekilde tanımlanmış, literatürdeki boşluğu dolduracak bir model sunulmuştur. Batı ve Doğu Avrupa örneklerini karşılaştırmalı şekilde ele alarak farklı siyasi ve ekonomik bağlamlarda girişimci partilerin nasıl şekillendiğini göstermektedir. Kitabın sunduğu dört ana tipoloji (firma destekli/üyesiz, firma destekli/üyeli vs.) literatüre önemli bir katkıdır. Buna karşılık girişimci partilerin liberal demokrasinin işleyişine etkileri daha derinlemesine normatif bir analizle desteklenebilirdi. Her ne kadar kitapta sistemin işleyişindeki eksikliklerden ötürü girişimci partilerin ivme yakaladığı sonucu çıkarılabilse de bu işleyişteki eksiklikler kapsamlı bir şekilde ortaya konulmamıştır. Bununla beraber kitapta girişimci partilerin Batı Avrupa'daki örneklerine dikkat çekilse de girişimci parti tipolojisinin Orta Avrupa ülkelerinde daha yaygın ve etkili olabildikleri görülmektedir. Bu bağlamda Orta Avrupa ülkelerinin siyasi yapısına ve girişimci partilerin doğmasına sebep olan siyasi ekonomik ve toplumsal koşullarına dair kapsamlı bir analiz kitabı daha güçlü kılabilirdi.

Bu çalışma literatüre sunduğu katkı çerçevesinden değerlendirildiğinde siyasal partiler literatüründe "girişimci partiler" gibi yeni bir kavramı örnekler üzerinden somutlaştırarak daha kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır. Özellikle geleneksel parti tipolojilerinin artık yeni gelişmeleri tam anlamıyla açıklamakta yetersiz kaldığını göstererek, 21. yüzyıl Avrupa siyasetindeki dönüşümleri anlamak için güçlü bir araç sağlamaktadır. Ayrıca kitap farklı ülkelerde farklı partileri karşılaştırmalı analiz ederek araştırmacılara önemli bir veri sunmaktadır. Öte yandan kitap, iş dünyası ile siyaset arasındaki sınırların giderek grileştiği bir dönemde, demokrasinin geleceğine dair önemli ve somut uyarılar barındırmaktadır. Son olarak Türkiye’de artan parti sayısı ve çeşitliliği dikkate alındığında bu kitap Türk siyasetinde yer alan partileri incelemek ve değerlendirmek adına yeni ve etkili bir referans noktası olabilir.

KAYNAKÇA

Hloušek, V., Kopeček, L., & Vodová, P. (2020). *The rise of entrepreneurial parties in European politics*. Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-41916-5>